

הצבא המערב-גרמני

חלק ב

אל"מ שלמה נעמן

1948 — באיזור הכיבוש הנתון לשליטתה בחלקה המזרחי של גרמניה — מדינה חדשה, היא גרמניה המזרחית. כדי להביא טיה את נאמנותה המדינית של המדינה החדשה, דאגה ברה"מ שהמשטר בגרמניה המזרחית יהיה לפי רוחה והבנתה. במקביל, התגבשה גם באזורי הכיבוש המערביים התארגנות מדינית, שהביאה בשנת 1949 לייסודה של מדינה גרמנית שנייה — גרמניה המערבית. אופי המשטר של המדינה הגרמנית החדשה היה לפי דוגמת המשטרים של מעצמות הכיבוש המערביות — דמוקרטיה מערבית.

מדינת גרמניה המערבית שרויה היתה מיד עם ייסודה במרכזה של ה"מלחמה הקרה". עבודה נודע לסכסוך בין מזרח ומערב משמעות כפולה. במישור הבין-לאומי היא נמצאה בקו הגיאוגרפי הראשון של העימות, ובמישור הלאומי — בפערה תהום הולכת ומעמיקה בינה ובין המדינה המזרח-גרמנית, אשר בחסותה של ברה"מ. שנים רבות, ולמעשה עד עצם ימינו, לא השלימה גרמניה המערבית עם הפירוד המדיני והאידיאולוגי המלאכותי, שלא לדבר על הגבולות בין שתי המדינות, אשר נקבעו באופן שרירותי על-פי קווי תיחום צבאיים.

אחרי משבר ברלין בשנת 1948, שהיה "יבש" מבחינה צבאית, הגיעה, "המלחמה הקרה" לשיא, כאשר פרצה בשנת 1950 מלחמת קוריאה. עתה הוברר לעולם המערבי, שברה"מ לא תירתע מהשגת מטרותיה, אפילו תיאלץ להשתמש לשם כך בכוח. אך ההלם העיקרי ירד על העולם המערבי, כאשר ארצות-הברית איבדה את המונופולין הגרעיני שלה. מדינות מערב-אירופה, שחשו בבטחה בצלה של המטריה האטומית האמריקנית, מצאו עצמן חשופות מול ברה"מ. הן נאלצו עתה להתארגן להגנה ושוב לא יכלו לוותר על הפוטנציאל הצבאי של גרמניה המערבית. ואכן, גרמניה המערבית צורפה בשנת 1954 לברית ההגנה הצבאית של המדינות המערביות,

תולדות ההקמה

הצבא של גרמניה המערבית שבמבנהו הוצג בחוברת הקודמת, הוא צבא צעיר יחסית: השנה ימלאו 20 שנה להקמתו. תהליך הקמתו של צבא זה הוא דוגמה נדירה למדי של הקמה יזומה ומתוכננת של צבא, על-ידי צוות הקמה מקצועי, ובעבודת תכנון יסודית שנמשכה מספר שנים.

כידוע, פורק הצבא הגרמני מיד אחרי מלחמת-העולם השנייה באופן מוחלט. אמנם, גם בתום מלחמה הראשונה החליטו המעצמות המנצחות לפרק את הצבא הגרמני הקיסרי, אך הן השאירו מסגרת צבאית מצומצמת בת 100,000 חייל. צבא זה נהפך במרוצת שנות ה-20 לצבא מקצועי מעולה, ועם עלייתו של הנאציזם בגרמניה, שימש כגרעין רבי-ערך להקמת ה"וורמכט" של המדינה הנאצית.

המעצמות המנצחות במלחמה השנייה למדו לקח ופירקו את הצבא הגרמני לחלוטין. כל המסגרות הצבאיות, כל המפקדות, אם לא התפרקו מאליהן בתבוסה של ימי המלחמה האחרונים — פורקו בידי המעצמות המנצחות. קצינים וחיללים נלקחו למחנות השבויים; נשק, ציוד ומתקנים הועברו לרשות הצבאות המנצחים או הושמדו. קציני הקבע שחזרו במרוצת השנים ממחנות השבויים, לא מצאו כל מסגרת צבאית שתעסיק אותם במקצועם, והם נקלטו במשק האזרחי.

אולם, זמן קצר אחרי גמר מלחמת-העולם, התפרקה השותפות של בעלות-הברית המנצחות. סימני מלחמה חדשה נסתמנו באופק. סכנת העימות בין המזרח והמערב היתה מוחשית דווקא בגרמניה. המדינה היתה מחולקת לארבעה אזורי כיבוש, בהם חנו כוחות צבא חזקים. גרמניה היתה ללא ממשלה מרכזית, ושרר בה חלל מדיני. עם החרפת הניגודים בין המעצמות, התחלפו גם תפקידי צבאות הכיבוש. הכיבוש נהפך לחסות, והמעצמות הכובשות ראו צורך דחוף למלא את החלל המדיני. הצעד הראשון בכיוון זה נעשה על-ידי ברה"מ, שיסדה בשנת

כגון „חוק שירות הביטחון“ ותיקונים לחוקה. ביולי 1955 התקבל בפרלמנט חוק-מעבר על גיוס 6,000 מתנדבים, שישמשו כצוות הקמה, ובנובמבר אותה שנה הושבעה קבוצה ראשונה של 101 חיילים שכללה 2 גנרלים, 93 קצינים מדרגת סא"ל ומטה ו-7 מש"קים.

כוח אדם וקידומו

כוח-האדם בצבא גרמניה המערבית מורכב מחיילי קבע, מגיוס חיילי חובה, ממשרתי קבע ומחיילי מילואים. נשים אינן משרות בצבא.

חיילי חובה. חוק שירות הביטחון של גרמניה המערבית, מחייב את כל גילאי 18 עד 22 לשירות של 15 חודשים. בתום שירות-חובה פעיל, עובר החייל המשוחרר ל-6 חודשי „כוננות“, בהם הוא יכול להיקרא בשעת חירום, חזרה אל יחידתו ואל תפקידו הקודם. גודל שנתון יוצאי הצבא, המונה בממוצע 380,000 איש, עולה על צרכי הצבא, על כן נערך גיוס סלקטיבי, המקיף רק כמחצית מן השנתון. אלה, שהצבא לא מגייס, חייבים על-פי החוק בשירות לאומי אחר, אבל השירות הלאומי אינו מאורגן כהלכה, ורבים מאלה שלא גויסו לצבא אף אינם משרתים בשירות לאומי.

בין הפטורים משירות צבאי (אבל לא משירות לאומי), גם סרבני מלחמה. סרבנות המלחמה, כלומר הסירוב לשרת בצבא מטעמי מצפון, מותרת בגרמניה המערבית לפי החוק. גם חייל בשירות פעיל רשאי תוך תקופת שירותו לבקש שחרור מטעמי מצפון. בכל שנתון של יוצאי צבא יש בממוצע 6 עד 8 אחוז סרבנים.

מספר משרתי החובה בצבא עדיין עולה על היחס הרצוי בין משרתי חובה וקבע. הסיבות לכך הן תקציביות.

אחוז משרתי החובה מכלל המצבה

הזרוע	אחוז רצוי	אחוז בפועל (1973)
יבשה	50	54
אוויר	35	35
ים	15	30

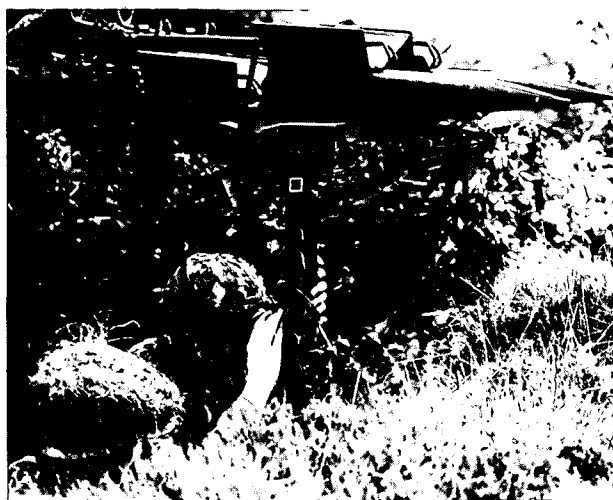

נאט"ו, בשלב ראשון ללא צבא, אבל ניתנה הסכמה להקים בה צבא. בהסכמי בריסל באותה שנה, שנחתמו בין המדינות החברות בברית נאט"ו ובין גרמניה המערבית, נקבעו הארגון והמתכונת של הצבא המערב-גרמני העתיד לקום. בהסכמים אלה גם נקבעו הגבלות שונות בקשר לחימושו של צבא זה. בין היתר נאסר על הצבא המערב-גרמני להצטייד בנשק גרעיני ונקבעו הגבלות על גודל טילים, על נפח מירבי של כלי-שיט, ועוד. רוב הגבלות אלו בוטלו במרוצת השנים, להוציא את האיסור הנוגע לנשק גרעיני (למעשה, לכל המגוון של נשק אב"כ) שעדיין בתוקף, בין היתר גם בגלל רצונה של גרמניה המערבית עצמה לקיים הגבלה זו.

הסכמי בריסל, שנתנו את האור הירוק הסופי להקמת הצבא המערב-גרמני, לא מצאו את ממשלת גרמניה המערבית בלתי מוכנה לצעד זה. כבר בשנת 1950 הקימה ממשלת גרמניה המערבית יחידה לתכנון הצבא, שעתיד לקום בבוא הזמן. „משרד בלאנק“, כפי שכונתה היחידה הזאת על-שם מנהלה, הופקד על תיק ההגנה בממשלה, תיק שמסיבות מדיניות ופסי-כולוגיות לא רצו להפכו למיניסטרוני מן המניין. המשרד עסק בהתוויית מדיניות הביטחון, וכאמור, בתכנון להקמת הצבא.

מדיניות הביטחון של גרמניה המערבית, שעיקריה הם בתוקף עד ימים אלה, הותוותה על-פי מספר מחקרים והערכות-מצב אסטרטגיות, שנערכו באותה עת. המסקנות העיקריות היו, שגרמניה המערבית נתונה בסכנה של התקפה מצד כוחות ברית ורשה, בין אם תפרוץ מלחמה (גרעינית) כוללת בין מעצמות-העל, ובין אם תפרוץ מלחמה מוגבלת על יעדים אסטרטגיים מוגבלים. גרמניה המערבית היא אחד היעדים הפוטנציאליים האלה.

כדי לקדם סכנה זו, יש צורך בנוכחות צבאית מערבית בשטחה של גרמניה המערבית, שתהא בעלת עצמה ותוכל לשמש כמשקל-נגד לצבאות ברית ורשה. על גרמניה, כצד מעוניין, לתרום לנוכחות צבאית זו את כוחותיה היא. מסקנה נוספת, שנהפכה לנכס-צאן-ברזל של מדיניות הביטחון המערב-גרמנית — היתה, שגרמניה המערבית לא תוכל לעולם להבטיח את הגנתה בכוחה היא בלבד, ולכן יש לשמור על נוכחות כוחות-צבא אמריקניים בשטחה. הקמת הצבא חייבה גם יצירת בסיס חוקי, ולכן חוקק הפרלמנט המערב-גרמני שורת חוקים

שירות קבע. שירות הקבע מסווג לשתי קטגוריות — „חיילים לזמן קצוב“ ו„חיילים מקצועיים“. בשתי הקטגוריות ובתחת-החלוקה שלהן, יש תנאי שירות ותנאי קידום שונים. התחייבות לזמן קצוב היא מ-21 חודשי שירות (כולל שירות החובה של 15 חודשים) עד לשירות של 15 שנים. משרתי קבע מעל לתקופה זו, נחשבים ל„חיילים מקצועיים“ ומשרתים עד גיל הקצבה. הם מקבלים הכשרה מיוחדת, עלייתם בדרגה אינה מוגבלת והם נהנים ממעמד של „פקידי ממשלה“ שאי-אפשר לפטרם באופן חד-צדדי, ואשר זכאים בתום תקופת שירותם לגמלאות.

במצב של עודף התעסוקה אשר שרר במשך שנים בגרמניה המערבית, ניתנו תמריצים שונים, כדי למשוך חיילים לשירות קבע. חייל בשירות חובה, המתחייב לשירות קבע, מקבל ממועד התחייבותו שכר שירות קבע, והוא זכאי להלוואה עומדת, שגובהה עולה לפי מספר שנות ההתחייבות. אולם התמריץ החשוב ביותר הוא ההכשרה המקצועית, המובטחת לכל איש קבע. למשׁק, שהתחייב ל-12 שנות שירות קבע, מובטחת הכשרה מקצועית המקנה דרגה מקצועית אורחית מוכרת של טכנאי. לקצין מובטח תואר אורחי מוכר של הנדסאי, או תואר אקדמי. ההכשרה ניתנת בבתי-ספר לטכנאים, להנדסאים או באוניברסיטאות השייכים לצבא. לאלה, המשרתים בתפקידים קרביים, בהם אי-אפשר לרכוש הכשרה במקצוע אורחי תוך כדי שירותם, מאפשר הצבא לרכוש הכשרה מקצועית אחרי השחרור, כשהוא נושא בהוצאות הלימוד והמחיה. גוסף למשרתי החובה והקבע, מעסיק הצבא כ-120,000 עובדים אורחיים, בתפקידים מקצועיים, בפקידות ובעבודות בלתי מקצועיות.

מילואים. לרשות הצבא עומד כיום פוטנציאל של כשני מיליון אנשי מילואים. כלומר, חיילים ששירתו בעבר בצבא ואשר נמצאים ברמות אימון שונות. בתפקידים משובצים כ-800,000 אנשי מילואים, רובם המכריע ביחידות הצבא הטריטוריאלי (הגמ"ר). חיילי המילואים הבלתי משובצים מתוכננים בצורה כללית ביותר כתגבורת. 36,000 חיילים משובצים בששת החודשים שלאחר שחרורם משירות חובה ביחידות לוחמות, והם נועדו לאייש את תקני היחידות המוקפאות. קריאת המי-

לואים בשעת חירום נעשית באמצעי התקשורת. חיילי המילואים נקראים מדי כמה שנים לאימונים במסגרות יחידתיות. נספר במילים אחדות על מעמדם של היהודים בצבא. בגרמניה המערבית חיים, לפי נתוני ועד הקהילות היהודיות, כ-27,000 יהודים; מספרם בפועל, כנראה, גדול יותר. יהודים אינם נלקחים לשירות חובה, כל עוד משרתים בצבא קציני וורמכט לשעבר, אומרת ההגמקה הבלתי רשמית. הנמקות רשמיות לא ניתן לקבל. ידוע על שני קצינים יהודים ששירתו בעבר בשירות קבע. בשנת 1973 כיבד צבא גרמניה המערבית את זכרו של טייס-קרב יהודי ממלחמת-העולם הראשונה, סגן וילהלם פרנקל, על-ידי קריאת קסרקטין של חיל-האוויר על שמו. סגן פרנקל היה בעל אות ההצטיינות הגבוה ביותר בצבא הקיסרי, ה„מקס הכחול“, ומת ב-1917 בהתרסק מטוסו. פרנקל הפיל בקרבות-אוויר 19 מטוסי אויב.

תקציב

אצל הגרמנים, שהם עם חרוץ, שופטים את האדם לפי תפוקתו בעבודה. כדי שלצבא לא ייצא שם של בטלנים, אומרים בגרמניה המערבית שהצבא „מייצר ביטחון“. תוצרת זו עולה לכל אזורת מערב-גרמני 255 דולר לשנה, שהם 4.5 אחוזים מן התוצר הלאומי הגולמי לנפש. אזורחי ארה״ב משלמים, אמנם, להגנתם 377 דולר לגולגולת בשנה, אבל סכום זה הוא רק 4.1 אחוזים מן התוצר הלאומי הגולמי לנפש.

בסכומים מוחלטים מוציאה גרמניה המערבית להגנתה 13.4 מיליארד דולר¹ לשנה (1973). בסכום זה כלולה השתתפותה של גרמניה המערבית באחזקת צבאות ארה״ב ובריטניה על אדמתה וכן השתתפותה בתקציב האדמיניסטרטיבי של מוסדות נאט״ו. כ-84 אחוזים מהסכום, כלומר יותר מ-11 מיליארד דולר, זורמים ישירות לקופת הצבא.

התקציב הצבאי גדל מדי שנה ב-10-12 אחוזים. לכאורה, מכסה הגידול את ההתייקרות במשק, שהיא בשיעור ממוצע של 8 אחוזים, אך למעשה הולך וקטן הערך הריאלי של התקציב. מדד יוקר העלויות של הצבא עולה על המדד הממוצע של המשק. בחלוקה גסה מורכב התקציב הצבאי משני סעיפים שהם „אחזקה שוטפת“ ו„השקעות“. באחזקה השוטפת נכללים שכר, משכורות, בלאי ציוד ואחזקתו, ותנאי שירות. סעיף ההשקעות כולל את ההצטיידות ופיתוח אמצעי לחימה. בשני הסעיפים האלה עולות ההוצאות מדי שנה מעל לשיעורי תוספת התקציב, והוצאות האחזקה השוטפת „אוכלות“ את תקציב ההשקעות. בשנת 1969 היה חלקן של ההוצאות להשקעות, 40 אחוזים מהתקציב, כאשר בשנת 1973 ירד חלקן ל-30 אחוזים בלבד. כלומר, הצבא נאלץ לוותר על חלק מתוכניות ההצטיידות, כדי לקיים תנאי שירות ואימונים ברמה הקודמת. כדי לא לפגוע בכשירותו ובכוננותו של הצבא לאור ירידת הערך הריאלי של התקציב, נקט הצבא בצעדי חיסכון פרדוקסליים. הריאורגניזציה, שכבר הוזכרה בפסקה קודמת, ושהיא, להלכה, תוכנית התעצמות, הרי למעשה היא תוכנית חיסכון שבאה לתת לצבא אורך נשימה תקציבי למספר שנים, עד שירות. ההוצאות של הקמת שלוש חטיבות נוספות, מתכסות על-ידי הקטנת גודל הטנקים, על-ידי הפיכת 30,000 תקנים סדירים לתקני מילואים, ועל-ידי שורת צעדים נוספים כמו

1. לפי שער של 2.4 מרק לדולר.

לשם כך הוטבע המושג של „אזרח המדינה במדים“. החייל הוא אזרח ככל האזרחים, הממלא חובה לאומית. יש לו זכויות כמו לכל אזרח וחובות הנובעות מהיותו חייל. על המתחים שנוצרים מניגוד זה יש להתגבר בעזרת התודעה של החייל, המכיר באחריותו הלאומית, בעזרת מנהיגות הממונים ובעזרת דאגה לפרט ולמשפחתו.

חובות המפקד כמנהיג, נכתבו בפקודות המטכ"ל. המפקד המנהיג משיג את הסמכות על-ידי דוגמה אישית, על-ידי דבקות במשימה. הוא רשאי להיוועץ עם חייליו לפני מתן פקודה, הוא חייב להסביר את פשר פקודותיו לחיילים, וחובתו לעודד שיחה לא פורמלית איתם. לשם שמירת זכויות החיילים והידוק קשריהם עם הקצינים, בוחרים החיילים ב„איש אָמון“, שהוא נציגם אצל הקצין. המפקד חייב לדון בכל הצעה ש„איש האמון“ מגיש לו. ואם הוא דוחה אותה, עליו לנמק את סיבת הדחיה.

אפילו התארגנות החיילים באיגוד מקצועי מותרת. „איגוד חיילי הבונדסוואר“ מסונף לאיגוד המקצועי של עובדי השירותים הציבוריים. תפקידו של האיגוד לשמור על תנאי השכר והשירות של החיילים, והוא רשאי לפעול במחנות-הצבא באופן חופשי.

בעיה אחרת, שהטרידה בעבר ועדיין מטרידה את ההנהגה הדמוקרטית של המדינה, היא הבטחת הנאמנות הפוליטית של הצבא וקבלת המרות של הסמכות האזרחית. הגרמנים טוענים, אמנם, שצבאם לא התערב בעבר אף פעם בפועל בחיים המדיניים, אך איש אינו מטיל ספק שהשפעתו העקיפה על ההחלטות המדיניות, היתה חזקה ולעתים מכרעת, בתקופת „וויימאר“, כלומר בתקופה שבין מלחמת-העולם הראשונה ובין עליית היטלר לשלטון. גם בכיוון זה ננקטו צעדים ארגוניים וחינוכיים שונים.

מפקדו העליון של הצבא הוא לפי החוקה הגרמנית שר-ההגנה

ביטול טייסת תובלה אחת, איחוד מפקדות, ביטול תוכניות פיתוח אמצעי לחימה, או ביצוען בשותפות עם מדינות אחרות, דבר המאפשר חלוקת הוצאות הפיתוח.

גם תוכניות ההצטיידות עלולות להיפגע, למשל הכנסתו של הטנק „לאופרד 2“ המשופר, שפיתוחו הסתיים. לבסוף עלולה גם תוכנית היוקרה של פיתוח מטוסי-הקרב החדש „מ.ר.סי.אי.“ ליפול קורבן לעיפרון האדום. מחירו של המטוס, שנאמד בראשית פיתוחו בשנת 1967, ב-9 מליון דולר, הגיע בשנת 1974, 4 שנים לפני הייצור הסדרתי — ל-13 מליון דולר. ומי יודע בכמה יעלה מחירו, כאשר יוחל בייצורו הסדרתי ב-1978. אין פלא שחיל-האוויר כבר פוּל לעבר ה„פ-15“.

דמות ותדמית

בתקופת התכנון, שקדמה להקמת צבא גרמניה המערבית ובשנות הקמתו, התעוררה הבעיה כיצד למנוע את העברת תדמיתו השלילית של ה„וורמכט“ לצבא החדש. ואכן, כדי שלא תשלוט בו הרוח של ה„וורמכט“, ננקטה שורה ארוכה של צעדים. כניסת אלמנטים נאציים נמנעה על-ידי בחירה קפדנית של משרתי הקבע. נאסר גיוסם של קצינים בכירים ששירתו במלחמה בדרגות אל"מ ומעלה, מלבד שני גנרלים שהיו ידועים בהתנגדותם לשלטון הנאצי. גיוסם של אלה אשר שירתו בעוצבות הצבאיות של ה„ס.ס.“ — נאסרה כליל, ללא הבדל דרגה. יתר המועמדים לשירות קבע, עברם נבדק בדיקה מדוקדקת. גם קָמְלִים, סימנים חיצוניים ונוהלים מהתקופה הנאצית — בוטלו או נאסרו. כך, למשל, הוחלפה הקסדה בעלת הצורה הידועה של ה„וורמכט“ בקסדה האמריקנית, ומגפי העור השחורים הוחלפו בנעלי שרוכים. למרות צעדים אלה ועוד רבים אחרים, לא הצליח הצבא לטשטש לחלוטין את הדמיון בינו ובין מהדורתו הקודמת. יהיו אלה מדי-השדה האפורים, נוהלי הפניה, או שיטות ההדרכה, כולם אפשר להבחין ברוח הישנה שהולכת ומשתנה רק בהדרגה. אין לשכוח שהרוב המכריע של הקצונה הבכירה, אכן שירת ב„וורמכט“.

רוח ה„וורמכט“ ממשיכה להתקיים גם בהערצת מצביאים ממלחמת-העולם השניה, בלי התחשבות בהשקפותיהם הפוליטיות. מצביאים שעודם בחיים זוכים להערצה, גם אם נדונו לעונשים על ביצוע פשעי מלחמה. מצביאים מתים „תורמים“ את שמותיהם למחנות-צבא או לכלי-שיט. אפשר אולי להבין שמעריצים את דמותו של רומל, אשר הואשם על-ידי היטלר בחוסר נאמנות פוליטית ואולץ להתאבד. אך קשה יותר להבין שמשחתת מהצי נקראת על-שמו של אדמירל ליטינס, מפקד אניית המערכה „ביסמרק“, שטובעה במלחמה על-ידי הבריטים. ליטינס היה נאצי קנאי ששיגר מאנייתו הטובעת מברק אחרון להיטלר וחתם אותו בברכת נאמנות למנהיג הנאצי.

תדמיתו השלילית של ה„וורמכט“ אינה רק פוליטית. ה„וורמכט“ גדל על ברכי המסורת הפרוסית הקשוחה. לדמותו של ה„קומיס“, הטירון חסר האישיות העצמית, לתרגולת-הקרב חסרת התכלית על מגרש המסדרים, ולצעד-האווז — וכל אלה הם רק אחדים מהסממנים החיצוניים של המשמעת הפרוסית — שוב לא היה מקום בצבא החדש. הצבא רוצה לחנך חייל שיהיה בעל אישיות עצמית ותודעה אזרחית-דמוקרטית; הוא רוצה להנהיג משמעת, המבוססת על הכרת החייל ועל תכונות המנהיגות של המפקד.

והשתקפו בהיענות רבה יותר לצוי הגיוס, בתגובות בעיתונות ובמשאלי דעת-קהל. הלך העיקרי שהפיק הצבא מן הפלישה היה בהגברת רמת הכוננות.

מלחמת יום-הכיפורים היתה רחוקה מדי מבחינה גיאוגרפית ורעיונית, כדי שתשפיע בצורת הלם. הציבור המערב-גרמני לא ראה מכנה משותף בין מלחמה במזרח-התיכון ומלחמה אפשרית באירופה. לא כן הצבא, שראה במלחמת יום-הכיפורים משום מודל — גם אם בשינויים אפשריים — למלחמה שעלולה לפרוץ באירופה. על כן היו הלוקחים הצבאיים של המלחמה בעלי ערך רב לצבא המערב-גרמני.

במשך המלחמה עקב הצבא בתשומת-לב רבה אחר מהלכיה ותוצאותיה, כשהוא ניזון מידעיות ומדיווחים ממקורות שונים: הודעות הצדדים הלוחמים, דיווחי דיפלומטים גרמנים במזרח-התיכון, דיווחי סוכנויות-הידעיות וכתבי-עיתונות, מקורות מודיעין של מפקדת נאט"ו, ועוד. מיד אחרי המלחמה הוקם במיניסטריון ההגנה המערב-גרמני צוות בין-זרועי, מורכב מקציני מטכ"ל וממומחי חימוש, כדי לרכז את לקחיה הצבאיים של המלחמה ולהצביע על משמעויותיהם עבור הצבא המערב-גרמני. עבודתו של הצוות היתה חסויה ותוכנם של הדו"חות המסווגים שלו לא פורסם ברבים; אבל, מתוך מבול הפרסומים הגלויים בעיתונות המקצועית והרגילה, מתוך הרצאותיהם של קציני צבא ומתוך ראיונות שניתנו על-ידם לעיתונות — ניתן לעמוד על הנושאים העיקריים שאנשי הצבא הגרמנים עסקו בבדיקתם. נושאים אלה יש לראות על רקע בעיותיה הבטחוניות של גרמניה המערבית, כלומר תנאי הפתיחה והניהול החזויים של מלחמה אפשרית באירופה. כמו-כן נודעת עבור צבא מערב-גרמניה משמעות רבה לעובדה, שהצבאות הערביים לחמו לפי תורת לחימה סובייטית ובנשק סובייטי, אשר בחלקו הוצג לראשונה, כשהאויב הפוטנציאלי של גרמניה המערבית יילחם לפי אותה תורה ובאותו הנשק.

התחומים בהם התעניינו הגרמנים במיוחד היו:

- מידת מהימנותן של הערכות מודיעין על כוונות האויב.
 - יכולתו החומרית וכושרו הארגוני של צבא ארה"ב להפעיל רכבת אווירית וימית אל מעבר לים, כלומר לאירופה.
 - כידוע, צריך צבא ארה"ב, במקרה של מלחמה או כוננות למלחמה, להשלים את סדר הכוחות היבשתי שלו בגרמניה על-ידי הטסת שתי חטיבות מבסיסים בארה"ב¹ במסגרת תוכנית Reforger². כן יצטרך צבא ארה"ב להחיש תוך כדי המלחמה תגבורת וציוד רב לאירופה בדרך האויר והים.
 - הלוקחים הטקטיים ותכונותיו של הנשק הסובייטי.
- בנושא האחרון ניכרת בצבא גרמניה המערבית מידה לא מבוטלת של טפיחת-שכם עצמית. בעיניו, אישרה המלחמה רבות מתפישותיו הארגוניות והטקטיות והראתה שהוא צועד בכיוון הנכון בתוכניות ההצטיידות שלו. למשל: הארגון ותורת ההפעלה של החטיבה כצוות-קרב מעורב של שריון, חרמ"ש, נשק נ"ט בכמות רבה וארטילריה; ההשקעה הכספית העצומה בהכנסת הנגמ"ש, "מרדר", שתפקידו לתת לחרמ"ש כושר ניידות מעולה והגנה נאותה; ציודו של הדרג העוצבתי

האזרחי, ובמלחמה עובר הפיקוד העליון אל הקאנצלר. בצמרת משרד ההגנה נמצאים אזרחים, בדרך כלל אישים פוליטיים. המטה הכללי, ה"גנרל-שטאב" הידוע, שנוסד על-ידי המלך פרידריך הגדול והיה מבצר המיליטריות הגרמני — לא הוקם מחדש. במקומו פועל המטה המשולב כאגף מיניסטרילי. ראש המטה לא נקרא רמטכ"ל, אלא "מפקח כללי". נוצרה מערכת פרלמנטרית מוסדית לפיקוח על הצבא. יתר על כן: הצבא נחשף לביקורת ציבורית ובעיקר, לביקורת העיתונות. כדי לחנך את החיילים לתודעה פוליטית, מקובלת ביחידות הדרכה פוליטית יוזמה. מטרתה להעניק לחייל מוטיבציה להגן על המשטר המדיני ועל הסדר החברתי של המדינה. השתייכות חיילים למפלגות — מותרת, אך פעילות המפלגות במחנות הצבא — אסורה.

על השאלה אם מכלול אמצעים אלה שינה את דמותו של הצבא ואת תודעת החיילים — אין תשובה חד-משמעית. מפעם לפעם שומעים על מקרים של "טרטורים", האסורים באיסור חמור. לפעמים גם שומעים על גילויים של התארגנות שמאלנית אצל חיילים. אך המקרים הקיצוניים האלה בודדים. אצל קצינים רבים יש נוסטאלגיה לימי המשמעת החמורה והם מתנגדים לרישול בביצוע פקודות, בהתנהגות ובלבוש; רישול הנובע לדעתם מהרוח החופשית שנושבת בצבא. אך נראה כי בסך-הכל הצליח הצבא ליצור דמות ותדמית חיוביים.

לקחי מלחמת יום-הכיפורים

פלישת צבאות ברית ורשה, ובראשם הצבא האדום, לצ'כוסלובקיה באוגוסט 1968 — פעלה כהלם על הציבור בגרמניה המערבית ועל צבאה. התברר, שגם בזמננו אנו אפשרית פעולת-פתע צבאית והצבאות שמעבר למסך-הברזל מהווים גם עכשיו איום פוטנציאלי על גרמניה המערבית השלוחה. תגובות הציבור באו לידי ביטוי בשינוי היחס כלפי הצבא

1. אחרי הכרזת שר ההגנה של ארה"ב בביקורו בגרמניה המערבית בנובמבר 1974 על הקמת שתי חטיבות חדשות באירופה, לא ברור עדיין אילו שינויים יחולו בתוכנית זו.
2. Reinforcement of Forces in Germany.

במערכות נ"מ משוכללות ויקרות כגון הטנק נ"מ, "גפרד" וטילים ק/א, "רולנד".

המאזן הוא פחות מעודד, לדעת מומחי הצבא, בתחום הלוחמה האווירית. תפישות היסוד של המשימות שאפשר להטיל על המטוס ועל כושרו ללחום ביעילות גם מול המגננים נ"מ הקיימים אצל האויב — אושרו ולא התערערו. לפי הערכה, ייתקל חיל-האוויר המערבי-גרמני במלחמה במערכים נ"מ חזקים יותר מאלה שבהם נתקל חיל-האוויר של צה"ל במלחמת יום-הכיפורים. אך בתחום הטקטיקה ואמצעי הלחימה, יש ליקויים שאושרו על-ידי לקחי מלחמת יום-הכיפורים. יש צורך במספר רב של מטוסים משוכללים, וכן בנשק מתוחכם שלא נמצא בכמות מספיקה, ובפיתוח הלוחמה האלקטרונית.

מעניי מפקדי הצבא של גרמניה המערבית לא נעלמו תוצאות מלחמת יום-הכיפורים בשדה-הקרב. את הניצחון של צה"ל במלחמה, למרות המצב הנחות בפתיחתה, למרות הנחיתות ביחסי הכוחות ובטיב אמצעי הלחימה — מייחסים בצבא גרמניה המערבית בעיקר לכושרו העדיף של הפיקוד בצה"ל בכל הרמות, לגמישותו של צה"ל, לכושר האלתור שלו, ולאיכותו של הלוחם הישראלי. לתכונות אלו מייחס צבא גרמניה המערבית חשיבות רבה והן לקח חשוב עבורו ממלחמת יום-הכיפורים הרחוקה.

סיכום

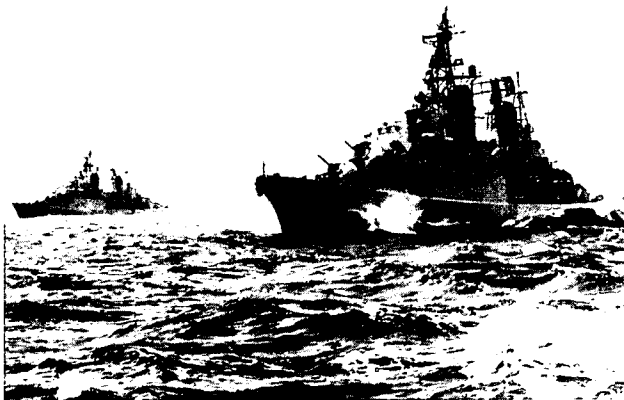
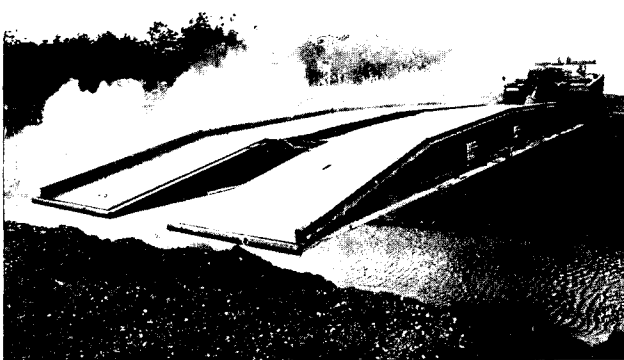
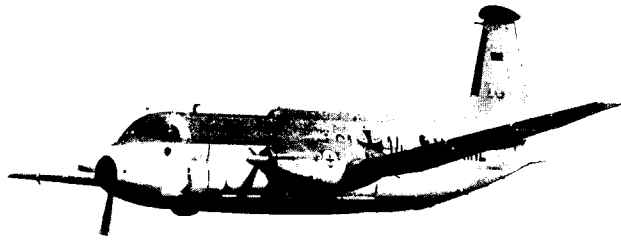
אחרי שבסקירה זו הוצג הצבא של גרמניה המערבית וכמה מבעיותיו, יש מקום לשאלה מהו כושר הלחימה שלו. מכיוון שצבא זה לא השתתף עדיין במלחמה, אין אפשרות להעריך את כושר הלחימה שלו לפי הניסיון. אבל אפשר לבדוק כמה מן המרכיבים של כושר הלחימה.

בעמודים הקודמים דובר על האיום הצבאי נגד גרמניה המערבית, בית, על יחסי הכוחות הנחותים של צבאות מערב-אירופה, ועל הכוונות וההתכוונות למלחמה בשני צידי מסך-הברזל. אך תהיה זו טעות לחשוב, שהמצב באירופה דומה לחבית חומר-נפץ העלולה להתפוצץ מכל ניצוץ מזדמן או מכוון.

במקום, "אווירת מלחמה", או, "מתח בטחוני" שנודעת להם חשיבות לא מעטה בעיצוב כוח-הלחימה בכל צבא, שוררת בתקופה זו באירופה, ובכלל זה בגרמניה המערבית — אוירה של הרפיית המתח, של "דטנט". הדטנט הזה מתבטא ברוב שטחי החיים. במישור המדיני נוצרו בשנים האחרונות דפוסי דו-קיום בשלום בין גרמניה המערבית מצד אחד, וברה"מ ויתר מדינות הגוש המזרחי מצד שני — על-ידי חתימה על חוזים מדיניים, כגון החוזה ל"ויתור על השימוש בכוח" בין גרמניה המערבית וברה"מ. במישור הכלכלי נוצר שיתוף-פעולה הולך ומתרחב, המבוסס על אינטרסים הדדיים של גרמניה המערבית ושל מדינות הגוש המזרחי. האינטרסים הכלכליים של ברה"מ בשעה זו, מחייבים דווקא את קיומו של המשטר הקפיטליסטי בגרמניה המערבית. גם במישור הצבאי פועלים הצדדים למען הרפיית המתח. הביטוי לשאיפות אלו הן השיחות בנושאים צבאיים בין הצדדים.¹

ה"דטנט" אינו אוירה נוחה לטיפוח רוח לחימה בצבא וליצירת

1. שיחות Multi Balanced Forces Reduction — MBFR (הפחתת כוחות מאוזנות) ור CSCE Conference for Security and Cooperation (הוועידה לביטחון ושיתוף פעולה באירופה).

יחס של הודעות מצד הציבור עם צבאו. רק החשש שהדטנט הוא זמני בלבד, שהוא אינו אלא שלב בטקטיקה הסובייטית, שהוא אינו מוביל בהכרח לביטול האפשרות של מלחמה — מציל את הצבא מתהליך של פירוק והתפוררות, מבחון ומבפנים. הממשל המערב-גרמני והצבא המערב-גרמני נאלצים לעמול קשה, כדי לטעת הכרה זו בציבור ובקרב החיילים עצמם.

תחום שני שראוי לציון, הוא האוריינטציה ההגנתית של הצבא. צבא גרמניה המערבית אינו מתכנן להיות הצד היוזם במלחמה, או לפעול בשטח האויב. מושגים כגון „מלחמה מונעת“, „מכה מקדימה“ או אפילו „העברת המלחמה לשטח האויב“ — אינם בנמצא במילון של הצבא (זוהי אולי אחת הסיבות לכך שהגרמנים אינם מבינים את מדיניות הביטחון הישראלית). היעוד הבלעדי של הצבא המערב-גרמני הוא להגן על שטח המדינה, אם תותקף, ולהדוף את התוקף עד לעמדות המוצא שלו מעבר לגבול. מובן מאליו שיישום השקפה זו מודגש יותר בכוחות היבשה מאשר בחילות האוויר והים, שאינם קשורים לקוי גבול גיאוגרפיים.

התפישה ההגנתית נובעת מהאידיאולוגיה המדינית של גרמניה המערבית. על המדיניות הגרמנית עדיין רובץ רובד עבה של רגשות אשמה ושל פחד ממלחמה, עקב הניסיון המוסרי והפזוי של מלחמת-העולם השנייה. ראוי לציון היעדר כמעט מוחלט של „רוונזשזם“ ביחס לתוצאות המדיניות של המלחמה (אם כי איש אינו מבטיח שהרוונזשזם לא יתעורר בעתיד).

גם התפישה הצבאית של נאט"ו היא הגנתית טהורה. נאט"ו אינה מאמינה כי הישגים צבאיים בתחום הלוחמה הקונבנציונלית יכולים להיות משמעותיים עד כדי כך, שהם יצדיקו מלחמה מצד נאט"ו. כמובן, שתורת ה„הגנה בלבד“ הופכת את הצבא לפחות תוקפני, כשב בדמות זאב, דבר שהוא אולי מעלה מוסרית, אבל לא מעלה צבאית.

בתחום רמת האימון נראה שהמאזן יותר חיובי. צבא גרמניה המערבית מתאמן ללא הרף ביסודיות וביעילות האופייניים לגרמנים, בבסיסי הדרכה, במסגרות יחידתיות, עוצבתיות וב-תמרונים. יש לזכור, כי האימונים הם המשימה היחידה המוטלת על מפקד היחידה או על מפקד העוצבה ביבשה, באוויר ובים, שכן על צבא זה לא מוטלות משימות של ביטחון שוטף.

דגש מיוחד מושם על הכשרת המפקד. הקצין המערב-גרמני הוא בעל השכלה כללית ובעל בקיאות רבה במקצועו הצבאי, בין שהוא קצין שריון, תותחן, טייס, או קצין בצי. הוא זוכה לא רק להכשרה, אלא גם לחינוך. לדוגמה: חינוך לערכים מסורתיים של הצבא הגרמני, במובן החיובי, כמו היוזמה והעצמאות של המפקד בשדה-הקרב, שהיו מאז ומתמיד הבסיס לשיטת הפיקוד הגרמנית. שני דברים מפקד הצבא בידי הקצין: חיילים שנבחרו בגיוס סלקטיבי וציוד מעולה. הצבא דורש מהקצין להביא את החיילים לרמה צבאית גבוהה ול-גיבוש יחידתי. בעניין זה אין ה„בונדסוועה“ יודע פשרות.

רשימה זו לא תסתיים במתן ציונים והערכה: צבא טוב או צבא רע. אולם, אין ספק שכל השותפים במשחק הפוליטי והצבאי באירופה, חייבים להביא בחשבון את הצבא של גרמניה המערבית. הוא נהפך לגורם חשוב במאזן הכוחות האירופי, גורם שבוודאי איש אינו מזלזל בו. יתכן שבכך בלבד משיג ה„בונדסוועה“ את מטרתו.

